

Den odödliga historien – narrationen, händelsen och det förflutna

Sara Edenheim

Men vad om tidens sammanfallande med historien är
symptomatiskt och inte historiskt?

Lee Edelman

Den italienska filosofen Adriana Cavarero driver i sin bok *Relating Narratives: Storytelling and Selfhood* (2000) tesen att det är varje människas livsberättelse som gör henne unik, men att det inte går att skapa ett liv utifrån en berättelse utan var och en måste leva sig fram till just sin unika historia om sig själv. Eftersom varje människas berättelse i sin tur är baserad på de spår som hon lämnar efter sig är varje individ alltid "berättningsbar" (*narratable*). Vi vet helt enkelt redan från början att varje människa har en livshistoria – en rad händelser som har skett och som är unika för denna person – och detta *vet* vi oavsett hur denna historia ser ut. Vi vet således, enligt Cavarero, att historien är unik utan att vi egentligen behöver känna till dess specifika innehåll. Utifrån detta menar Cavarero att individen blir till för sig själv genom att höra sin livshistoria berättas av en annan person, vilket ger upphov till "begäret till sin historia". Denna berättade historia syftar till att besvara frågan *vem* personen är, till skillnad från *vad* hon är, där "vad" består av de välkända etiketter och namn som vi tillskrivs och tillskriver andra inom olika hegemoniska diskurser. *Vem* du är, är således hos Cavarero det absolut unika som enbart kan nås genom den individuella livshistorien. Ett narrativ blir hos Cavarero närmast en mänsklig rättighet, eftersom en sådan kan rädda individen inte enbart från glömska utan framför allt från att smälta samman med folkmassans anonymitet.

Jag vill här koncentrera mig på Cavareros "vem" och framför allt på dess vetenskapliga implikationer, eftersom sådana återfinns även inom historisk forskning och då kanske främst hos historiefilosofen Frank Ankersmit. Det föreligger nämligen en risk att den historieskrivning som båda dessa filosofer ser som nödvändig sammanblandar de historiska narrativen med det levda livet i sig. Men även en del politiska implikationer står på spel här, implika-

tioner som effektivast sammanfattas i det nyliberala begreppet ”storytelling management”.¹ Ty i mötet mellan detta nutida historiebruk och historikerns krav på att alltid historisera har det uppstått en cementerande symbios som historieämnet bör sträva mot att upplösa. Syftet med denna artikel är därför att undersöka historiseringens begränsningar och att föreslå en historieskrivning där subjektet inte enbart definieras utifrån sin berättelse. Jag tänker dock föregå dessa händelser genom att återge Cavareros möte med en man som *inte* hade en berättelse: Mr Clay i Karen Blixens novell ”Den odödliga historien” (1958).

Den rike köpmannen Mr Clay har levt hela sitt liv inom affärernas värld. Det finns ingenting annat för honom och det enda han lämnar efter sig är siffrorna från hans många affärstransaktioner. Ingen historia kan berättas och det enda nöje han har på äldre dar är att höra sin yngre medarbetare läsa upp dessa transaktioner ur bokföringen. När siffrorna tar slut tvingas Mr Clay att dra sig till minnes att andra människor har livsberättelser och historier att berätta. Plötsligt kommer han ihåg en sådan berättelse som han fick berättad för sig en gång för länge sedan: en historia om en sjöman som i en hamn träffar en rik och mäktig man som förklarar att han är barnlös, men erbjuder sjömannen att följa med honom hem till hans fru och tillbringa natten med henne, i utbyte mot både mat och pengar. Sjömannen tackar glatt ja och kan nästa dag ge sig iväg ut på havet igen som en både rikare och nöjdare man. När Mr Clay börjar berätta historien för sin medarbetare visar det sig att han redan har hört den och förklarar för sin chef att det är en historia som alla sjömän berättar, men att den aldrig har inträffat i verkligheten. Det är med andra ord en historia utan ett verkligt liv som grund. Detta stör Mr Clay något alldeles oerhört: Här sitter han med ett liv utan en historia och samtidigt finns det en historia därute som inte har något liv! Han bestämmer sig således för att ge historien liv. Någon ska få uppleva denna berättelse på riktigt och på så sätt göra den till sin egen. Mr Clay iscensätter så historien genom att själv spela den rike mannen och genom att anställa en kvinna som spelar hans barnlösa fru. Den enda som inte är införstådd med iscensättningen är den sjöman som Mr Clay väljer ut. Allt går enligt planerna, men när sjömannen efteråt får höra att han nu minsann har en historia att berätta, svarar han att han inte alls tänker berätta den här historien – han ser ingen mening med att berätta en historia som ingen ändå skulle tro att han hade upplevt, just för att den redan är en välkänd vandringsägen. Dessutom, tillägger sjömannen, stämmer inte berättelsen särskilt väl med hans egen upplevelse, mest för att han just kände igen den och tidigt insåg att det var den som Mr Clay ville iscensätta. Denna kunskap, menar sjömannen, gjorde att upplevelsen inte kunde bli liktydig med vandringsägnen. Mr Clays mål att få ge liv åt berättelsen, genom att sätta samman den med en individ som skulle kunna berätta den som sin egen, misslyckades med andra ord fullständigt.

Cavarero beskriver Mr Clays öde:

Han är ett extraordinärt fall där den berättningsbara identiteten är frånvarande och har blivit ersatt med uträkningarna i bokföringen. Rotad i denna totala avsaknad, rotad i denna isolerade existens som inte verkar lämna någon livshistoria efter sig, kan hans begär att ha en historia inte rå för att blanda samman detta "att ha" med "att äga" och således med att behärska och producera. För honom är "materialiseringen" av berättelsen verkligen en manifestering av omnipotens, av att göra det som inte kan göras.²

De begrepp som Cavarero använder här ("frånvaro", "avsaknad", "materialisering", "omnipotens") bör förvisso inte förleda oss att tro att hon själv är psykoanalytiskt inspirerad (tvärtom skriver hon i sin analys av Oidipus att "vi läser Sofokles – inte Freud").³ Ändå är det alltför frestande att utifrån just en psykoanalytisk läsning dra en helt annan slutsats än Cavarero i förhållande till Mr Clays allmängiltighet. För Cavarero, liksom för Blixen, är Mr Clay ett bisarrt undantag och hela hans existens beskrivs som meningslös, oetisk och närmast pervers. Ingen normalt beskaffad människa skulle vilja vara som han. Han är på så sätt Blixens motsvarighet till Dickens Scrooge: en bitter avart som förtjänar att lära sig en hård läxa. Men vad om Mr Clay inte alls är ett undantag utan egentligen utgör själva regeln? Vad innebär det för våra egna livsberättelser och för historiskt tänkande?

Korporell historieskrivning

Vid denna *cliffhanger* lämnar jag nu Mr Clay för ett ögonblick för att övergå till det narrativa kravets implikationer på historievetenskapen.⁴ I Frank Ankersmits lovtal till filosofen Arthur Danto argumenterar han för sin välkända tes om de historiska representationernas speciella relation till det som de representerar.⁵ Hans slutsats i detta fall är att historiografin inte är i behov av kunskapsteoretiska frågor, eftersom "vad som är väsentligt [...] är att historieskrivning är den närmaste textuella eller narrativa överensstämmelsen [*analogue*] med det sanna uttalandet [*true statement*] som man kan tänka sig".⁶ Historieskrivning är, enligt Ankersmit, den renaste formen av epistemologi och därför är frågor rörande den historiska forskningsprocessen – vad som egentligen händer i arkivet – överflödiga.⁷ Han baserar resonemanget på sin definition av det sanna uttalandet och på utgångspunkten att historieskrivning består av ett urval sådana uttalanden (funna i arkiven) och sedermera sammansatta i ett narrativ, som i sin helhet skapar en historisk representation (exempelvis "industrialiseringen" eller "renässansen"). För att inte hamna i den alltid lika hotfulla relativismen håller Ankersmit fast vid att

det sanna uttalandet *inte* är narrativt i sig självt och att det alltid är historikern som sätter samman detta narrativ utifrån nutida och personliga urval. Således får vi en fast bas för historikerns representationer, det vill säga det är förvisso frågan om ett urval, men varje uttalande som blir utvalt är det *representerade*. Ankersmit hoppas på så sätt bryta den förmodat onda poststrukturalistiska cirkeln där allt är kopior på kopior och inget är representerat.⁸

I den meningen att historikerns narrativ förvisso inte är funna utan gjorda (konstruerade) av historikerns (an)språk skulle Ankersmit vid en första anblick kunna framstå som kompatibel med psykoanalysen. Men Ankersmit ligger här närmare Gadamer och hermeneutiken i det att detta konstruerade narrativ ändå representerar *det förflutna*. Enligt psykoanalysen representerar nämligen språket inte en viss temporalitet – det ger upphov till den – och därför kan inte heller historikerns språk handla om det förflutna oavsett hur många sanna uttalanden från det förflutna som narrativet refererar till.⁹

Parallellerna mellan Ankersmit och Cavarero, som även hon är ute efter en icke-psykoanalytisk positionering, är därför mångtliga. Båda förlitar sig till narrationens förlösande effektivitet och förmåga att representera (en del av) sanningen. Såväl Ankersmits sanna uttalanden om *vad* som har hänt som Cavareros sanning om *vem* vi är baseras likaså på idén om den ”unika erfarenheten”. Till skillnad från många andra narrationsforskare gör Cavarero en betydelsefull skillnad mellan att sträva efter helhet (*unity*) och att sträva efter unicitet (*uniqueness*). Hon menar att begäret efter narrativ inte behöver handla om att ens (livs)historia ska visa på ett enhetligt och fullkomligt liv som är begripligt. Istället är det dess unicitet vi vill höra.¹⁰ Detta fokus på narrativets unicitet återfinns intressant nog även hos den senare Ankersmit, där den ”sublima erfarenheten” tar över narrativets begripliggörande funktion.¹¹

Liksom steget mellan Ankersmits och Cavareros historiesyner inte är särskilt långt är inte heller avståndet mellan dem och samtidens historiker så stort som det eventuellt kan tyckas. I vår forskning balanserar vi vanligtvis mellan strävan att begripliggöra händelser i det förflutna och att förhindra att göra dem allmängiltiga och triviala. De flesta historiker vill att deras narrativ ska visa på en stringent historia som förklarar vår unika position i samtiden, samtidigt som vi är fullt medvetna om att vi ägnar oss åt efterkonstruktioner sammanlagda med hjälp av ankersmitska ”sanna uttalanden”. Detta är, enligt de flesta, den bästa lösningen mellan Skylla och Karybdis, det vill säga mellan relativism och universalism, och trots att Ankersmit ofta ses som en radikal historiefilosof är det möjligt att påstå att han egentligen bara bidragit till att ge oss namn på det som vi redan gör.

Han är dock inte ensam om detta. Även inom andra samhällsområden har det vuxit fram metodiker som, även om språkbruket skiljer sig åt, i princip beskriver det som historiker redan strävar efter:

Den bästa berättelsen för ett företag är den som är sann. Organisationer och företags sanna berättelser om sig själva, sina kunder, sina varor och tjänster kan mobiliseras och användas för att bygga och styrka ett varumärke både i marknadsföringen och i det löpande arbetet med värderingarna och den företagskulturella utvecklingen och identiteten. [...] En historia som enkelt kan bli ihågkommen, har ett tydligt budskap och lätt kan berättas vidare, det är Storytelling. Med hjälp av Storytelling kan ett företag göra sig unikt, trots att det inte är det. Ett unikt kunderbjudande är det främsta, mest viktiga, konkurrenshöjande medel som kan ges till ett företag. Alla kan inte berätta en historia, men alla vet vad en bra historia är. Kan företagaren hitta denna historia, i sig själv eller i företagets skapelse är mycket vunnet och företaget kan på ett enkelt sätt urskilja sig och höja sig över sina konkurrenter.¹²

Denna historiefilosofi går under namnet *Corporate Storytelling* och är för tillfället ett mycket populärt och välspritt fenomen även inom akademien. Självfallet är det inte alla historikers ambition att bidra till denna marknadsanpassade historiesyn, men frågan är om det går att undvika när grundläggande antaganden är desamma. Således måste vi undersöka vad som måste ändras inom historisk forskning för att den inte ska bli bara en kugge i en nyliberal marknadsanpassning: vad är det som i själva historieskrivningen lånar sig till banal marknadsföring? Vad är det som hos både Ankersmit och Cavarero hindrar en kritisk historiefilosofi att formuleras? Kort sagt: Vad är det korporella sambandet mellan historieskrivning och Storytelling, Inc.?

Ändlös tid

Inom fältet spekulativ realism pågår en diskussion om människans möjlighet att uttala sig om händelser som föregick mänskligt liv – en diskussion som är högst relevant även för historiker. Quentin Meillassoux inflytelserika bok *Après la finitude* (2006) är en analytisk kritik mot fenomenologins (korrelationismens) grundantaganden, där han menar att det går att undvika att måla in sig själv i ett hörn mellan två lika dåliga alternativ (realism och idealism). När forskare gör uttalanden i stil med att ”universum uppstod för ca 13,5 miljarder år sedan” – Meillassoux kallar dem *ancestrala uttalanden* – står fenomenologin, med sitt behov av varseblivning, svarslös inför hur man ska hantera påståendet. Det är förvisso självklart att uttalanden om ursprung och tid enbart kan uttalas och förstås av människor, men några sådana existerade inte för ca 13,5 miljarder år sedan, och ändå behöver samtidigt dessa uttalanden ett sanningsanspråk, en rationell bevisföring, för att inte kunna motsägas av exempelvis kreationister eller religiösa grupperingar. Hur kan vi tillhandahålla ett sådant argument som inte bryter mot korrelationismens tes

om verklighetens obeskrivbarhet och det mänskliga medvetandets ständiga närvaro? Svaret är att det inte går, men lösningen är inte en tillbakagång till en naiv materialism där poststrukturalismens kritik aldrig har inträffat. Det är snarare frågan om en helt annan sorts rationalitet: det rationella i att anta det irrationella. Det finns med andra ord en verklighet särskild från mänskligt medvetande, men det är en kontingent och oförutsägbar verklighet. Denna logiska slutsats bör likaledes ses som en sanning. Användningen av *s*-ordet behöver dock inte väcka alltför mycket anstöt hos dem av oss som är vana vid att dekonstruera varje försök till sanningsanspråk vi stöter på. Det är här frågan om ett sanningsanspråk som är nödvändigt för att undvika metafysiska motsvarigheter och bör därför inte oroa oss nämnvärt.¹³ Snarare kan vi dra paralleller, inte enbart till Jacques Lacans definition av ”det Reala”, utan även (och mindre förvånande) till Meillassoux egen lärare, Alain Badiou. Om inte annat för att det för oss närmare in på frågan om historieskrivningen i vår samtid eftersom Badiou, till skillnad från Lacan, har uttalat sig om just detta forskningsfält.¹⁴

Badiou, liksom Meillassoux, vägrar välja mellan att det finns en evig sanning utan historicitet (traditionell metafysik) och att det inte finns några eviga sanningar överhuvudtaget, utan att allt är en effekt av historiska kontexter som begränsar varje ögonblick till sig själv (korrelationism). Där Ankersmit famlar efter fast mark genom att tillskriva det förflutna en representationalitet – och därmed ger upphov till en universalism i form av ett historiskt medvetande (i uppenbar avsaknad av ett omedvetet) – söker Badiou efter en helt annan sorts universalism i form av matematiken. Inte för att matematiken – och mängdläran i synnerhet – är sanningen, utan för att den är de enda vetenskapliga områden som kan hantera mer än en sanning.¹⁵ Badiou menar således att det finns ett antal eviga sanningar, men att de inte kan förenas eller sammanbindas i ett metafysiskt system, eftersom de är ett resultat av obestämbara händelser samt, inte minst, subjektets trofasthet gentemot varje sådan händelse.¹⁶

Badiou exempel, ”Maj 68”, innefattar förvisso en rad olika tilldragelser som skedde under en viss tid och plats, men dessa kan samtidigt inte sammanfattas med något annat ord än just ”Maj 68” (såsom ”demonstration”, ”strejk”, etc.). *Händelsen* ”Maj 68” frammanar så att säga sig själv:

en händelse är denna multiplicitet som när den presenterar sig själv uppvisar den inkonsekvens som upprätthåller [*subtending*] situationer och ger på ett kort ögonblick upphov till panik bland de konstituerade klassifikationerna. Händelsens nyhet grundar sig på det faktum att den avbryter den normala regimen redogörelser och kunskap, vilka alltid vidhåller de accepterade klassifikationerna, och föreskriver krav från en annan sorts process genom

vilka det kommer att medges att någonting, här och på denna plats, som fortfarande är obenämnt verkligen har inträffat.¹⁷

En händelse ger alltså upphov till osäkerhet och till oförmåga att beskriva det inträffade med konventionella termer. Denna brist på ord gör samtidigt en händelse mycket lätt att dölja och så fort den är passerad kan den likaväl försvinna ur det medvetna – om det inte finns subjekt som håller fast vid den:

Händelsens ömtåliga existens lämnar således ett spår som enbart en kämpande [*militant*] diskurs – inte bildning – kan förlänga. Därför betecknar subjektet den operationella trofasthet som vidhåller händelsens spår, det vill säga att ha vågat satsa på händelsens existens och att ha slagit fast förlängningen av dess konsekvenser. Subjektets fråga är: ”Om någonting verkligen hände, hur kan man konstruera åt händelsen en kvarvarande trofasthet?”, ”Hur målar man om kubismen är en ny form och inte en bluff?”, ”Hur agerar man om 1789 är en revolution och inte oordning?”¹⁸

Händelsen i denna betydelse är en alltid återkommande sanning, men inte som en produkt av historia utan som ett brott i historien. Händelser kan ha eoner av tid mellan sig eller bara sekunder och de är inte identiskt lika eller ens besläktade, varken genealogiskt eller historiskt. De ger upphov till en *segmenterad* historia och enligt Badiou är det den enda historia värd namnet. Händelsen är nämligen alltid lokal: ”ett punktuellt nedslag i en given situation som annars skulle reduceras till en naturlig situation. Den läggs till situationen och är inte lika med situationens helhet som sådan. Händelsen är således inte en övergripande historisk omdaning.”¹⁹

Händelsen är alltså supplementär – en excess – i förhållande till Varat. Trots sin temporala och spatiala begränsning hotar den att avslöja uteslutningen av det representerade. Den osäkerhet som en händelse ger upphov till måste därför alltid hanteras och enligt Badiou finns fyra olika alternativ (eller syften): 1) det *trofasta subjektet* organiserar produktionen av samtiden *utifrån* händelsen, 2) det *reaktiva subjektet* organiserar *avvisandet* av händelsen, 3) det *obskyra subjektet* organiserar *fördunklandet* av händelsen, och slutligen 4) det trofasta subjektet organiserar *återframkallandet* av händelsen.²⁰ Som exempel använder sig Badiou av slaven Spartacus (och även återkommande ”Spartacus” såsom ”Black Spartacus”, ”Spartakisk revolution” etc.). Det är dock viktigt att poängtera att subjektet (Spartacus) enbart kan ses som ett kollektiv – ett specifikt och kroppsligt kollektiv hängivet en alltid oviss händelse; i detta fall möjligheten för just dessa slavar att vid denna tid och plats upphöra att vara slavar.

Den händelse som detta subjekt är trofast är själva formulerandet av det som tidigare ansågs omöjligt (att slavar kan upphöra att vara slavar) men som

genom händelsen får en existens. Utifrån de spår som händelsen lämnar efter sig uppstår ett antal valmöjligheter och det är tillvaratagandet, eller organiserandet, av dessa som avgör vilket subjekt som uppstår: en reaktiv organisation vågar inte revoltera, men inte enbart utifrån argument från tiden innan en befriad slav var en omöjlig tanke, utan även utifrån argument som är justerade utifrån händelsen i fråga. Detta subjekt kan således förvisso bidra med innovativa och originella argument, men enbart i syfte att stödja förkastandet av händelsen. Det obskyra subjektet, i detta fall de romerska patricierna, strävar efter ett totalt avskaffande av den nya ordningen. Det kan låta som en lönlös strävan att motsätta sig en händelse, men eftersom det obskyra subjektet alltid har tillgång till den antaget transcendent kropp (ren, hel, universell, gudomlig, naturlig, vit, manlig etc.) är det inte en så ojämn kamp som man kan lockas att tro. Händelsen hotar detta subjekts existens, dess tillsynes rationella Varande, och det splittrade och irrationella subjektet ("den kluvna kroppen") som den emancipatoriska händelsen påvisar måste därför förkastas helt och hållet. Det fjärde syftet, att återframkalla händelsen, innebär ett subjekt som tar tillvara på den huvudsakliga egenskapen i händelsens tillblivelse och återprepar dess (o)möjlighet, oavsett kontext och historia.²¹

Även händelserna kan hierarkiseras på ett likartat sätt. Det finns så kallade mer eller mindre singulära händelser där det åter handlar om hur spåren av dessa händelser hanteras. Först måste de dock skiljas ut från "simpла temporala modifikationer" som inte ens kvalar in som händelser. Att beskriva ett händelseförlopp är inte detsamma som att peka ut en händelse – en mycket viktig poäng för historiker som vanligtvis anser att kartläggande av händelseförlopp och förändringar över tid utgör vår huvuduppgift. Det betyder inte att temporala modifikationer inte bidrar till förändring, men de bidrar inte till att påvisa en excess. "Tilldragelsen" (*l'occurrence*) däremot är en sorts händelse, men utan intensitet – ett sorts "olyckligt performativ" om man så vill – där ett uttalande strävar efter att närmast desperat möjliggöra någonting som inte blir möjliggjort.²² En så kallad stark singularitet innebär emellertid en händelse som "bringar till liv en icke-existerande karaktäristik åt det läge [*site*] som stödjer händelsen".²³ Det är med andra ord en mycket effektiv händelse som tvingar oss att "retrospektivt ompröva hela historien om dess [händelsens] föregångare".²⁴

Denna hierarki mellan händelser avgörs alltså av graden av singularitet. Singularitet bör dock inte blandas samman med den unicitet som exempelvis Cavarero ställer sin förhoppning till. Att vara trofast en händelse är i första hand att se dess icke-nödvändighet, dess kontingenta ontologi, istället för att inta den dogmatiska position enligt vilken händelsen (eller individen som i Cavareros fall) ses som ett ödesbestämt historiskt unikum. Det är därför Badiou trofasthet inte har något med fundamentalism att göra, varken

religiös eller ideologisk. Framför allt är dock Badiou's singularitet en matematisk term, men eftersom få av oss är insatta i matematik och i synnerhet mängdteori, nöjer jag mig med att ta fasta på den enklaste definitionen av singularitet inom matematiken: "En singularitet är vanligtvis den punkt där ett givet matematiskt objekt inte är definierat, eller där en punkt i en exceptionell mängd misslyckas med att bete sig rätt på ett eller annat sätt."²⁵ Redan av detta bör det framgå att Badiou's tal om händelsens grad av singularitet har att göra med i vilken utsträckning händelsen lyckas skapa osäkerhet i den föreliggande ordningen.

Badiou's händelse går således alltid utöver det inträffade och de enskilda fakta som historikern anser sig representera genom sitt narrativ:

om "Maj 68" är en händelse är den det exakt därför att den förtjänade sitt namn: det vill säga att i maj -68 uppstod inte enbart en tilldragelse bestående av många fakta, utan *likaledes tilldragelsen Maj 68*. Utöver dess egna element (demonstrationer, strejker etc.) presenterade sig i maj -68 ett *läge [site]*²⁶.

Händelsen ger upphov till ett överskott som ter sig obegripligt i sitt sammanhang; händelsen är det icke-representerbara som skakar Varat, det vill säga det normaliserade tillståndet, i dess grundvalar genom att påvisa att det alltid finns fler mängder än klasser. Det *presenterades* överskott – orsakat av representationens oförmåga att hantera sin egen konstituerande förkastning – utlöses i och genom händelsen och kräver uppmärksamhet.

Det presenterade livet

Den girige Mr Clay i Karen Blixens novell ser sitt liv i siffror och har ingen förståelse för den värld av narrativ som människor omkring honom bebor. Författaren själv finner sin fiktiva karaktär vämjelig och tragisk: barnlös och ensam så när som på en yngre anställd, Elishama, som är sin herre trofast, men vars roll i berättelsen snart visar sig vara den som får insikt och förmåga att känna medkänsla med rätt människor, det vill säga för dem som har utsatts för Mr Clays egoism och girighet.²⁷ En livsberättelse är enligt Cavarero en representation av ett liv, och liksom Blixen menar hon att ett liv enbart får ett värde om det representeras. Men Mr Clays liv saknar representation och ändå existerar han. Därmed är han inte enbart omöjlig, utifrån Cavareros synsätt, utan hans liv är även – bokstavligen – värdelöst.

Cavarero ger oss i sin analys av Blixens novell två olika förklaringar till varför Mr Clay plötsligt vill iscensätta sjömannskrönan: "Rotad i denna totala avsaknad, rotad i denna isolerade existens som inte verkar lämna någon livshistoria efter sig, kan hans begär att ha en historia inte rå för att blanda samman

detta ”att ha” med ”att äga” och således med att behärska och producera.”²⁸ Den andra förklaringen motsäger dock den första och är också intressantare, trots att Cavarero själv sedan lämnar den därhän:

Mr Clay begär istället att den enda historia som han någonsin har hört ska vara en redogörelse för saker som har hänt. [...] Detta antagande rörande händelser i termer av materiell gripbarhet avslöjar hans begärs underliga natur. Detta är inte begäret efter en historia, utan begäret att omkullkasta varje historias epistemiska status, i synnerhet påhittade sådana för vilka händelserna per definition är ogripbara.²⁹

Irritationen över att det finns en historia som inte tillhör någon ”där ute” och som bara fortsätter berättas i all evighet, ger enligt Cavarero upphov till ett begär hos Mr Clay att sätta stopp för denna cirkel genom att materialisera historien och därigenom ge det representerade en faktisk referens. Jag vill dock mena att det Mr Clay iscensätter inte är en hämndaktion mot en ägarlös berättelse eller en omnipotent kapitalists desperata försök att köpa även livet självt. Det han vill uppnå med sitt spel är förvisso ”att omkullkasta varje historias epistemiska status”, men hans definitiva avsikt, som Cavarero enbart tillskriver hybris och bitterhet, är att visa hur mänskligheten är beroende av hans uteslutning och att hans tillstånd är konstituerande för alla. Mr Clay existerar trots allt utan representation, vilket enligt Badiou inte enbart är fullt möjligt, utan framför allt nödvändigt, eftersom de presenterade (mängderna) alltid är fler än de representerade (en effekt av den så kallade Russels paradox). Någoting måste därför alltid uteslutas för att någoting annat ska kunna representeras.

Till skillnad från Ankersmit, som tillskriver representationen (historieskrivningen) en sublim radikalitet, kan excesser (singulariteter) utifrån Badiou's analys enbart uppstå i det presenterade – inte i det representerade. Det är endast det som har liv, men ingen representation, som genom själva sin existens kan påvisa detta glapp mellan presentation och representation och därmed eventuellt ge upphov till en händelse. Mr Clay ser en värld som förnekar denna sanning, en värld som i *sin* hybris tror att inte bara kan allt liv inkluderas i det representerade, utan det representerade ses till och med som *större* än alla mängder. Mänskligheten har med andra ord felaktigt förlagt excessen till det representerade, vilket inte enbart har givit upphov till ett överflöd av berättelser, utan framför allt ett behov hos varje individ av erkännande för sin existens från en metafysisk excess som finns ”överallt”.³⁰ Att få sin egen livsberättelse bekräftad blir ett begär, ett desperat behov för överlevnad, där det nödvändigt uteslutna inte betraktas som mänskligt. Det är således mänskligheten som köpslår om livsberättelserna och historierna

– inte Mr Clay; hans livsberättelse består talande nog enbart av räkenskaper och han hyser inget begär att få dessa finita mängder representerade, i alla fall inte genom ett unikt och koherent narrativ som spänner över tid och rum.

Genom att försöka sammankoppla ett liv (sjömannen) med en livsberättelse (sjömansskränan) som *föregår* detta liv hoppas Mr Clay istället på att skapa kaos av ordningen. Det är en anakronism han vill iscensätta, en sorts temporal krock, där den alltid närvarande efterhandskonstruktionen (*Nachträglichkeit*) skulle bli uppenbarad. Därigenom skulle han ha blottlagt humanismens skenhelighet (en skenhelighet som självfallet även inkluderar Blixen och Cavarero). Att Mr Clay inte lyckas beror närmast på sjömannens humorlösa och normativa begär efter representation i form av en ”egen” berättelse, snarare än på det omöjliga i projektet. Man skulle kunna säga att sjömannen inte var sjömansskränan särskilt trofast, utan hellre både utnyttjade och avvisade den för den symboliska ordningens skull. Berättelsen skulle nämligen mycket väl kunna sorteras in som en underkategori till klassen ”Variationer på temat Sjömansskränan”; sjömannens medvetenhet om ”upprepningen” förändrade trots allt inte innehållet i berättelsen nämnvärt.

Det mest tragiska i Mr Clays sarkastiska iscensättning av den inkompleta kärnfamiljen i desperat behov av en arvinge är därför egentligen inte den melodramatiska kärlekshistoria som uppstår mellan sjömannen och Mr Clays inköpta ”fru” – ett slut genom vilket Blixen inte enbart avser göra iakttagelsen att varje mänskligt liv enbart kan representeras genom sin unika berättelse, utan även ger novellen ett stänk av exotisk romans typisk för Blixen. Det tragiska är snarare att Mr Clay under novellens gång verkar förlora sin partner, Elishama, till narrationens bedrägliga löfte om evigt liv – samt självfallet dör på kuppen.³¹ Att Mr Clay måste misslyckas är helt givet eftersom novellens sensmoral är att liv kräver historia, i överflöd, och att världen därför är en bättre plats utan Mr Clay.³² Blixen gör därmed inte enbart Mr Clay till det monstruösa undantaget, utan framför allt till det helt irrelevanta undantaget. För en humanist kan Mr Clays livsval inte tillskrivas ens en funktion, utan måste definieras som helt onödigt, obefogat och därmed som ett högst omoraliskt och oönskat liv.³³

Historien utan slut och dess symptom

Den inom queerteorin nydanande litteraturvetaren Lee Edelman har genom begreppet *sinthomosexuell* utvecklat ett liknande resonemang som jag gör ovan, bland annat utifrån en tolkning av den snåle Scrooge i Charles Dickens *A Christmas Carol* och dubbelagenten Leonard i Hitchcocks film *North by Northwest*.³⁴ Vad som gör dessa karaktärer osympatiska är inte enbart deras till synes bristande moral och kallsinnighet, utan också att deras liv fram-



Marley's ghost. Ill. John Leech. Källa: Charles Dickens, *A Christmas Carol. A Ghost Story of Christmas*, 1843. Project Gutenberg.

står som ensamma, kärlekslösa och därmed förkastliga. Edelman gör dock en läsning av Dickens som låter oss ana att Scrooge faktiskt har ett liv, ett högst moraliskt sådant till och med, men att omvärlden förnekar honom rätten att kalla det för just liv. Precis som hos Blixen finns en kritik hos Dickens gentemot cynisk kapitalism, men denna kritik är i båda fallen snarare en kuliss bakom det egentliga dramat mellan "de levande" och "de nästandöda". Att tjäna pengar framställs nämligen inte i sig som omoraliskt av någon av författarna; det är att inte spendera dem på "rätt sätt", det vill säga att inte investera i framtiden, som ses som förkastligt.³⁵ I Dickens fall framgår detta i Scrooges inledande vägran att hjälpa den sjuke Lille Tim och i Blixens fall genom Mr Clays ovilja (eller snarare ointresse för) att skaffa sig en egen arvinge.³⁶ Fokus ligger således på reproduktion och då inte minst i begreppets mest allmänna betydelse: fortplantningen av människosläktet. Förvisso är de två sagornas utfall olika.

Scrooge vinn, under hotet om sin egen närstående död, över till den "goda sidan" (ett oetiskt motiv om något!) och tillskrivs därigenom en framtid, en fortsättning på "sin" historia, med ett framskjutet och lyckligt slut på ett liv i mänsklighetens tjänst. Mr Clay hittas däremot död i sin ensamhet strax efter att sjömannen inte levt upp till hans förvridna förhoppning och lämnat huset. Åt Mr Clay ges ingen framtid i reproduktionens tjänst, och därmed kan historien endast sluta med hans omedelbara död.

Enligt Edelmanns lacanianska läsning är fortplantningen, begäret att reproducera mänskligt liv, en flykt från just dödsdriften och närmast en desperat försvarsmekanism orsakad av oförmågan att erkänna begärets meningslöshet. Reproduktionen av barn (Edelman skriver "Barnet" för att förtydliga hur barn blir symbolen för fortsatt liv och framtid, snarare än att barn ontologiskt är framtiden) är intimt förknippad med narrationen och dess löfte om kausala samband: Historieskrivningens röda tråd ger oss samma trygghet som vår avkommas genetiska släktskap med oss själva. Historien berättar hur vi blir till och framtiden försäkrar oss om att vi kommer fortsätta att bli till. Både det förflutna och framtiden blir på så sätt igenkänneliga och fyllda av "oss själva".³⁷

Denna imaginära dröm om evigt liv fungerar således som en tillflykt undan dödsdriftens påträngande sanning. Edelman menar likaså att det är en flykt som ger upphov till själva den symboliska ordningens politik:

Vi är inte mer kapabla att föreställa oss en politik utan en framtidsfantasi än vi är kapabla att föreställa oss en framtid utan en bild av Barnet. [...] Den sociala ordningen existerar nämligen för att bevara en imaginär [*notional*] fri-

het för detta universaliserade subjekt, detta fantasmatiske barn, som värderas högre än faktisk frihet, där den som hemfaller åt sådan frihet trots allt skulle kunna försätta Barnet i fara. Vad som än vägrar detta mandat genom vilken våra politiska institutioner framtvingar en kollektiv reproduktion av Barnet måste således framstå som ett hot inte enbart mot den sociala ordningens organisering, utan också som ett mycket mer olycksbådande hot mot social ordning som sådan, i den meningen att det hotar futurismens logik av vilken mening alltid är beroende.³⁸

Badiou diskvalificerar dock den symboliska ordningen från att kunna bedriva politik i ordets egentliga mening. Detta utesluter förvisso inte Edelmans slutsats att den symboliska ordningens grundläggande sysselsättning är den ovan beskrivna – snarare visar han hur svårt det är att tänka sig politik i någon annan form än den av staten erkända versionen. Badiou's definition av begreppet politik kommer därför som en räddning undan statens definition:

Politikens ultimata mål är inte någonting annat än sig själv. I detta fall skulle politiken inte rikta sig mot den "goda Statens" frågor [*issue*] utan den skulle vara sitt eget mål för sin egen skull. [...] Politik skulle då bli en tankens och handlingens rörelse som obehindrat undkommer den dominerande stats-subjektiviteten och som förordar, sammankallar och organiserar projekt som är dåligt anpassade för beaktande och representation inom de normer under vilka Staten verkar. I detta fall presenteras politik som en singular kollektiv praktik, fjärrad från Staten.³⁹

Edelmans definition av homosexualitet som ett exempel på ett begär som inte riktar in sig på fortplantning utan enbart finns för sin egen skull liknar denna politikens självrefererande och mållösa existens. Även hos Edelman blir därför (en queer) politik detsamma som ett motstånd mot det som traditionellt kallas för politik:

Den enda queerhet som queera sexualiteter någonsin kan hoppas signifiera skulle komma ur deras determinerade opposition mot det politiskas underliggande struktur – det vill säga, deras opposition mot den styrande fantasin att uppnå det Symboliskas fulländning [*Symbolic closure*] för att kunna realisera sociala subjekt genom ett äktenskap mellan identitet och futuritet.⁴⁰

Det bör vid det här laget ha framgått att vad Edelman menar med queerhet har mycket lite att göra med vad vi vanligtvis kallar för homopolitik (eller ens med vad som hittills har brukat gå under etiketten queeraktivism). Edelmans queer står i stark opposition till den homosexuella assimilationen och det som bara kan definieras som ett efterhärmande av heterosexuella familjeformer. Denna liberala identitetspolitik är helt ointressant för Edelman och med

queer menar han inte nödvändigtvis ”alla homosexuella” (och ännu mindre alla som innefattas i akronymen hbt). Edelmans queer hänvisar istället till den icke-plats som ett begär utan mening intar i den symboliska ordning som är svår att fastställa (erkänna) för liberaler och humanister. Istället vänder sig Edelman till den konservativa homofoben då denne ger en betydligt mer utförlig och korrekt bild av det potentiellt radikala hot som queerhet innebär: ”eftersom konservatismen redan på förhand föreställer sig samhällssystemets totala förfall, medan liberalismen konservativt håller fast vid en tro på dess gränslösa elasticitet”.⁴¹

För att inte blanda samman denna symboliska funktion – det meningslösa begäret som existerar enbart för sin egen skull – med homosexuella individer eller den liberala identitetspolitikens försök att avradikalisera politiken, introducerar så Edelman neologismen *sinthomosexualitet*. ”Sinthom” är Lacans appropriering av en äldre stavning av ”symptom” och skiljer sig från symptomet i det att det utgör subjektets enda egentliga referenspunkt. Ett symptom visar sig exempelvis som en felsägning, kroppsliga tics eller psykosomatiska åkommor. Oftast antar vi att om symptomet bara får en (korrekt) förklaring kommer det att försvinna. När så inte blir fallet måste symptomet dock förstås som något vi inte vill ge upp, och enligt Lacan finns det även symptom som vi håller fast vid helt enkelt för att de ger oss någon sorts njutning. Sinthomet är ett sådant rent symptom som inte är meningsfullt utifrån någon annan synpunkt än den egna njutningens (*jouissance*). Ett sinthom är kvar oavsett hur väl medvetet subjektet är om dess orsak, helt enkelt för att det egentligen är det enda som finns att hålla fast vid. Sinthomet är nämligen det enda stabila och ständigt återkommande och i valet mellan sinthomet och ingenting väljer vi alla sinthomet. Men vi erkänner inte alla detta val eftersom njutning för njutningens egen skull anses improduktivt och meningslöst (vilket det också är). För Lacan är dock ett erkännande av sinthom inte målet med psykoanalysen; det är istället identifieringen med sinthomet som är viktig, det vill säga att analysanden erkänner att hon inte är någonting annat än sitt sinthom.⁴² En sådan identifiering innebär att subjektet lever utifrån ett annat ideal än den symboliska ordningens. Inom den symboliska ordningen måste ett begär nämligen alltid ha ett syfte (huvudsakligen reproduktionen av den symboliska ordningen), men en identifiering som erkänner begärets meningslöshet, dess objekts icke-existens, det självcentrerade upprätthållandet, kan inte hanteras av en symbolisk ordning. Det är istället en identifierad effekt av det Reala i den symboliska ordningen.⁴³

Sinthomosexualitet kan således sägas vara en identifiering med negativiteten, men det är inte en position utanför den symboliska ordningen; en sådan position hade varit lika imaginär som någonsin den regenerativa heterosexualiteten:

Inte för att vi själva heller är, eller någonsin kan vara, utanför det Symboliska; men vi kan däremot ta beslutet att bistå vår kulturella produktion som symboler [*figures*] – inom narrativets dominanta logik, inom det Symboliskas verklighet – för nedmonterandet av en sådan logik och därmed för dödsdriften som den hårbärgerar.⁴⁴

Faktum är att all sexualitet – även heterosexualiteten – är sinthomosexuell, men det är homosexualiteten som, i sin mer uppenbara narcissism och oförmåga till fortplantning, riskerar att påminna alla dessa andra begär om att detsamma gäller även dem.⁴⁵ Sinthomosexualitet handlar med andra ord om en medveten symbolisk positionering som negativitetens memento:

Jag föreslår att detta är den etiska börda vilken queerhet måste bistå i en samhällsordning fokuserad på att misskänna sitt eget engagemang i morbidity, fetischering och upprepning: att inta det meningslösa plats som associeras med sinthomet; att symbolisera [*figure*] en oåterfödd och oåterfödande sexualitet vars enda insisterande på *jouissance* avfärdar alla begränsningar som den sentimentala futurismen framtvingar och blottar en estetisk kultur – en kultur bestående av former och deras reproduktion, en kultur bestående av det Imaginäras lockelser – såsom en ”dödskultur” alltid redan fokuserad på att förkasta [*abjecting*] dödsdriftens kraft som slår sönder den grav vi kallar för liv. Den dödsdrift som det queera symboliserar [*figures*] vägrar således den reproduktiva futurismens förkalkning av form.⁴⁶

Mr Clay är självfallet sinthomosexuell – det krävs inte ens en uttalad homosexuell relation för en sådan positionering, även om det är slående hur Blixen, och även Dickens och de andra författarna och regissörerna som Edelman diskuterar, inte kan låta bli att alludera till oklara relationer mellan män i det förflutna. Just dessa outtalade relationer verkar trots allt vara ett stående och nödvändigt inslag i framställningen av den sinthomosexuella, och, på samma sätt som den konservativa homofoben, säger de någonting om homosexualitetens egentliga relation till dödsdriften inom den symboliska ordningen.⁴⁷

Historieskrivningen och seklets efterhandsverkan

Begär är aldrig begränsat till sexualitet, utan handlar (alltid redan) om någonting mer än enbart sex; framför allt handlar det om erkännande inom den symboliska ordningen och om att bli begärd av den Andre. Detta är också orsaken till att subjektifieringen inte bara framstår som nödvändig utan även som helt frivillig.⁴⁸ Begäret till historia har därför i vår kontext blivit intimt relaterat till både subjektifiering och andra begär vars symptom vi antingen kan förkasta eller identifiera oss med. Ankersmit har valt det förstnämnda i sitt ställningstagande för representation och mot epistemologi:

Epistemologi riktade in sig på det som endast kan göras av historiker själva, det att överbygga gapet mellan det samtida och det förflutna. Om vi oroar oss för huruvida vi inte borde tro på ett historiskt uttalande bör vi lyssna på de argument historikerna har för sin ståndpunkt och inte på epistemologiska spekulationer – och därmed punkt. Historisk representation är så att säga ”instant epistemology” [...] epistemologi kan bara förväntas ge upphov till dammoln som resulterar i att ingen längre kan se någonting.⁴⁹

Utan en teori om kunskap finns inte heller ett behov av en teori om icke-kunskap, om det outtalade, om det uteslutna och oförståeliga. Ankersmit försöker istället göra historieskrivning till ett konserverande, pedagogiskt projekt och naturalisera händelsen (det vill säga göra den till situationer) genom att förvägra den en excess, en brytning, utöver den som historikern narrativiserar. Utifrån Arthur Danto kallar Ankersmit denna naturliga situation för ”den ideale krönikören”, en tankefigur vars kapacitet är att veta allt som händer när det händer och att simultant skriva ned det (eller bokföra det på något sätt som talande nog inte framgår av sammanhanget). Det som historikern bidrar med är inte detsamma som detta; historikern kan nämligen tala om det som hände efteråt och därmed göra uttalanden som exempelvis att ”Trettioårskrigen började 1618”, medan den ideale krönikören, enligt Ankersmit, enbart kan säga att ”ett krig började 1618”. Detta betyder att det enbart är historikern som genom idogt arbete i arkivet kan ge en mer komplett beskrivning av en händelse och då endast i efterhand.⁵⁰ Det är därför historiefilosofens uppgift att ”fokusera på den perspektivändring som avgör vad som kan och vad som inte längre kan vara en del av den ideale krönikören”, det vill säga vad som är en efterkonstruktion och vad som inte är det.⁵¹

Badiou händelse är förvisso även den en efterkonstruktion, men denna händelse kräver inte en komplett beskrivning eller en total förståelse för ett specifikt händelseförlopp. Den är istället besläktad med Freuds *Nachträglichkeit* (efterhandskonstruktion) som utgör kärnan i psykoanalysens icke-linjära tidsuppfattning, där ett trauma (det vill säga just en obegriplig händelse) inte får fäste i psyket, varken medvetet eller omedvetet, på grund av avsaknaden av ett språk att fästa det vid. Först efter att ett språk finns tillhanda kommer fenomenet att bli ett trauma. Det förutsätter dock inte att traumat kommer att förstås, enbart att det först i efterhand kan upplevas som ett trauma, då det är språkets begränsningar som påvisar händelsens överskridande och inte händelsen i sig.⁵² Det vill säga att det är händelsens orepresenterbarhet som ger upphov till excessen utifrån den sanning som Badiou menar att mängdteorin förklarar. En komplett beskrivning av en händelse – eller tanken att historikern i framtiden kan ge en mer komplett beskrivning än det studerade subjektet i det förflutna – är således utesluten. En händelse i Badiou bemär-

kelse har överhuvudtaget ingenting med kunskap att göra, utan är istället beroende av just efterhandsverkan i form av trofasta subjekt som framhärdar i att händelsen har ägt rum, trots att den inte kan (och inte heller bör behöva) förstås utifrån kunskap och kausalitet.

Händelsens efterkonstruerade namn ("Maj 68", "Franska revolutionen" eller dylikt) handlar således inte alls om en representation av vad som egentligen hände eller, såsom Ankersmit menar, en sammanläggning av pedagogiskt utvalda fakta som var och ett beskriver och belägger enskilda tilldragelser vid den aktuella tiden och platsen. Ett sådant förfarande är snarare ett avvisande av händelsens radikalitet och dess krav på erkännande. Historikerns metod är därför inget annat än ett försök att skapa teleologisk mening i någonting som inte kan tillskrivas en mening (en händelse är alltid obegriplig och alltid odeterminerad) och historikerna utgör därför också ett exempel på Badiou's obskyra subjekt, det kollektiva subjekt som efter en händelse uppstår genom sitt fasthållande vid den universalitet som föregick händelsen. Narrativet är nämligen ett mycket effektivt medel för att förkasta det splittrade, obegripliga och politiska som en emancipatorisk händelse påvisar.

Badiou, liksom Edelman, håller således fast vid att vissa sanningar upprepar sig, att vissa positioner är återkommande, men inte i den meningen som narrativet förutsätter, det vill säga som sedelärande moraliserande eller eviga arketyper. Den sinthomosexuella är enbart en symbolisk positionering som mänsklighetens *memento mori*: Dödsdriften erkänns som överallt närvarande och högst aktuell för oss alla och den sinthomosexuella är, liksom Badiou's trofasta subjekt, mån om att händelsen förstås som en excess, det vill säga som bokstavligen överflödigt, något som existerar för sin egen skull och just därför kan kallas politisk. Ingen historiker kan beskriva det överflödiga med hjälp av ett narrativ, lika lite som Blixen kan beskriva Mr Clays liv som ett liv, när enbart det reproduktiva och kausala tillåts representera mänskligt liv.

På så sätt blir strävan efter emancipation det absolut viktigaste i en politisk kamp – inte för att emancipation betyder den totala friheten från makt, utan för att den kan innebära att någonting som tidigare enbart existerade minimalt ger sig själv en möjlighet att existera maximalt. Maktrelationerna förändras snarare än avskaffas, och det är endast i den betydelsen som man kan säga att någonting nytt uppstår ur en händelse. Det handlar således inte om en inkluderande verksamhet, det är frågan om ett skiftande av förkastningar där den symboliska ordningens kroppar kan byta plats. Edelman är möjligen något mindre hoppfull än Badiou inför dessa positionsförändringar, inte för att han tror att de inte sker, utan för att de verkar ske alltför enkelt. Liberalismens tilltro till lagens möjlighet att omfamna allt och alla (bara liberalismens samhällskontrakt skrivs under) har givit upphov till en skenbar förflyttning av positioner. Liksom Badiou ser han effekterna av detta: De

verkligt uteslutna blir än mer uteslutna, både som kroppar (exempelvis papperslösa arbetare) och som begär (sinthomosexuella). Det blir allt enklare för det obskyra subjektet att fortsätta som om ingenting händer, som om både vi och vårt samhällssystem är odödliga och för alltid kommer att vara igenkänningsbara. Det är därför Edelman vill dra ut på processen och hålla fast vid homosexualiteten som en symbol för det ofruktsamma och meningslösa begäret som ställer den liberala fortplantningshysterin och den kapitalistiska överproduktionen inför en svårlöst paradox: att antingen erkänna allt begärs meningslöshet eller medge att liberalhumanismen är beroende av att vissas liv är mer värda än andras. Både Badiou och Edelman är således ute efter att tvinga fram klarspråk, ansvar och tydlig positionering från sina ideologiska motståndare, vilket för övrigt är vad alla emancipatoriska kamper har gemensamt.

Vad återstår då för en historiker att göra? Vad är historia utan narrativ? Är det enda alternativet en faktauppräknings grundad i positivistisk källkritik där varje försök till förklaring ska förkastas? Eller ett kartläggande av ”de mest singulära händelserna” genom tiderna i ungefär samma stil som historiematerialisternas monistiska och självbekräftande kartläggning av klassamhället?⁵³ Att vi bör granska historieskrivning istället för att bidra med den framgår som relativt tydligt. Men det bör inte vara frågan om historiedidaktik eller historiografi; i dess nuvarande form är sådan forskning alltför naiv på grund av sitt bristande teoretiska intresse och sin starka tilltro till ett universellt historiemedvetande som förvanskar mänskligheten till endimensionella kunskapssamlare. Det är snarare denna historiedidaktiska forsknings motsats som är nödvändig: Badiou’s segmenterade ”historieanvändning” är allt annat än pedagogisk och att låta det obegripliga kvarstå som obegripligt ligger knappast i den humanistiska forskningens tradition.

Till saken hör att vi inte behöver gå omvägar för att finna exempel på hur Badiou tänker sig filosofiska undersökningar av det förflutna. I *Le siècle* (2005) ger han oss en hel bok som exempel, inklusive ett inledande metodkapitel, där det framgår att studiet av det förflutna inte bör bedrivas som en historisk undersökning där källkritik och källmaterial avgör både utformning och frågeställning:

Frågan är inte vad som hände under seklet utan vad som tänktes. Vad tänkte detta sekels män förutom och bortom att bara utveckla sina föregångares tankegångar? Med andra ord: Vilka är seklets oärvda tankar? Vad tänktes under detta sekel som tidigare var otänkt – eller till och med otänkbart?⁵⁴

Detta är inte en historisk metod, men inte heller en traditionell filosofisk eller ens idéhistorisk.

Min idé är att vi håller oss så nära seklets subjektivitet som möjligt. Inte endast vilken subjektivitet som helst, utan exakt den sorts subjektivitet som relaterar till seklet självt. [...] Vårt mål är inte att döma seklet som en objektiv utgångspunkt utan snarare att fråga oss hur det har blivit subjektiverat.⁵⁵

Frågeställningen påminner om Nietzsches genealogi i det att det är just själva frågeställningen som är avgörande för undersökningen – inte tillgången till material, historisk kontext eller nutida behov av pedagogisk kunskap. Precis som Nietzsche undersökte moralens genealogi, inte enbart utifrån texter som berörde moral utan framför allt utifrån en *kritisk teori* om just moral, undersöker Badiou 1900-talet utifrån en kritisk teori om historia. Det är således inte en begreppshistoria à la Koselleck – en sådan saknar vad Badiou kallar projekt och resulterar bara i *status quo*.⁵⁶

För en historiker är förmodligen även Badiou's material, eller snarare dess urval, tvivelaktigt:

Våra privilegierade dokument kommer att vara de texter (eller målningar, eller sekvenser) som frammanar den mening som seklet tillskrev sina egna aktörer; de dokument som, medan seklet fortfarande pågick eller precis hade börjat, gjorde "sekel" till en av sina nyckeltermen.⁵⁷

Man skulle kunna se det som att allt det som skrevs om seklet under seklets gång är relevant och därmed blir metoden mest en fråga om att man måste välja ut någonting – inte utifrån pedagogiska eller representativa syften utan snarare utifrån subjektiva ("för konsten, vetenskapen, politiken eller kärleken"). Historisering blir på samma sätt irrelevant för projektet – det är texter som står i fokus och inte deras kontext – och den mest aktuella kontexten återfinns inte i det förflutna, utan i vår samtid: Vad kan och bör *vi* göra med de tankar som blev tänkbara under det tjugonde århundradet? Bör vi, liksom Scrooge inför Framtidens Ande i *En julsaga*, lära oss att, utifrån hotet om en nära död, vara välmenande kapitalister? Och tro att vi har undkommit glömskan och döden *per se* genom att försäkra oss om att framtidens avkomma och historiker hedrar oss som rättrådiga försvarare av liberala värderingar? Eller bör vi, liksom Mr Clay, helt strunta i hägkommelsen och istället sträva efter att vara trofasta de händelser som går utöver det representerade, som enbart tjänar våra partikulära syften och begär och därmed ger incitament för politik i dess enda demokratiska mening: det partikulära gjort universellt? Om vi vill fortsätta vara historiker är enbart det första alternativet tänkbart. Men inte särskilt önskvärt.

‘The immortal story’: narration, events, and the past

Through a reading of Karen Blixen’s short story ‘The immortal Story’, the author explores the limits of historiography and the risks of confusing narrative with lived life. By critically examining the work of the philosopher Adriana Cavarero and the historian Frank Ankersmitt, the idea that narrative constitutes subjecthood is questioned. Instead, negativity and the death drive, as elaborated on in the work of literary scholar Lee Edelman, are used to demonstrate how the life of Mr Clay, the main character in the novel, is positioned as completely meaningless because of his lack of a narrative. While Cavarero shares Blixen’s contempt for Mr Clay, rejecting his attempt to re-enact an old sailor’s tale, this article suggests another approach based on a constitutive excess of the presented (positions, events) rather than an excess of representations (stories, narratives, etc.), where Mr Clay can be seen as struggling to demonstrate this ontological fact.

It is argued that the inability to acknowledge the de-radicalizing limits of representation is symptomatic of a hermeneutic understanding of life and history, where meaning and comprehension are only acknowledged when neatly packaged as narration and continuity. To propose another view of the past, the author introduces the philosopher Quentin Meillassoux’s critique of phenomenology and Alain Badiou’s concept of the *event*, where the historians’ main methodology – that of *historicizing* – not only becomes superfluous as a method, but is also revealed as the main culprit in the de-radicalization of both the past and the present. It behoves historians to scrutinize the foundations on which they build their research and to contemplate other methods and theories hitherto thought inapplicable – where segmented or anachronistic history based on a strong affiliation (‘fidelity’) with ideology may be one example.

Keywords: narrative, sinthomosexual, Adriana Cavarero, the Event, storytelling

Noter

- 1 Begreppet kommer från företagsvärlden och syftar på en marknadsföringsstrategi där berättelsen om ett företag lanseras både utåt (mot kunderna) och inåt (mot de anställda). Stor vikt läggs vid att berättelsen ska vara förankrad i verkligheten, d.v.s. utgå från befintliga fakta som kan beläggas. Vad som kräver specifik kompetens är hur dessa fakta ska användas på bästa sätt för att sätta ihop en intressant och uppseendeväckande berättelse och på så sätt bidra till ökad identifiering med och förtroende för företaget. Se Emma Dennisdotter, Emma Axenbrant m.fl., *Storytelling. Ett effektivt marknadsföringsgrepp*, Malmö 2008.
- 2 Adriana Cavarero, *Relating Narratives – Storytelling and Selfhood*, London 2000, s. 132. Alla översättningar av artikelförfattaren om inget annat anges.
- 3 Cavarero, s. 14.

- 4 För en översikt över narrativets centrala plats i historisk forskning och teori, se Hayden White, "The Question of Narrative in Contemporary Historical Theory", *History and Theory*, vol. 23, nr 1, 1984. White försvarar där förvisso narrativets plats och funktion i historieämnet, men ger även en utmärkt beskrivning av hur de kritiska "semiologiskt orienterade litteraturteoretikerna" definierar narrativ: "Vad som är 'imaginärt' med varje *narrativ* representation är illusionen av ett centrerat medvetande som är kapabelt att se ut över världen, begripa dess struktur och processer, och representera dem för sig själv som om det ägde hela narrativets egna formella koherens." Se White 1984, s. 14.
- 5 Frank Ankersmit, "Danto, History, and the Tragedy of Human Existence", *History and Theory*, vol. 42, nr 3, 2003.
- 6 Ankersmit 2003, s. 295.
- 7 Epistemologi syftar i detta sammanhang på kunskapsprocessen, en process som enligt Ankersmit, alltså inte behöver problematiseras utifrån en kunskapsteorisk synvinkel.
- 8 Förvisso återfinns sådana "mimetiska cirklar" i en del samtida forskning där ontologiska frågor rörande verklighet och materia aldrig kommer på tal, och då kanske i första hand bland en del socialkonstruktivist, vilka inte med nödvändighet definieras som poststrukturalister. Hos exempelvis Derrida, Lacan, Butler, Laclau m.fl. står däremot just de ontologiska frågorna i centrum för själva forskningsprojektet.
- 9 Psykoanalysens relation till temporalitet är komplex, men baseras på språkets oförmåga att säga allt på en och samma gång. För vidare läsning, se exempelvis Peter Osborne, *The Politics of Time – Modernity and Avant-garde*, London 1995; André Green, *Time in Psychoanalysis – Some Contradictory Aspects*, London 2002; kap. 2 ("Från symptom till sintom") i Slavoj Žižeks *Ideologins sublima objekt*, Göteborg 2001; kap. 3 ("Subjektet och dess fantasm") i Jürgen Reeders suveräna introduktion till Lacan, *Begär och etik – om kön och kärlek i den fallocentriska ordningen*, Stockholm 1990.
- 10 Cavarero, s. 71f.
- 11 Frank Ankersmit, *Sublime Historical Experience*, Stanford 2005.
- 12 *Storytelling för extern marknadsföring*, www.storytellingsolutions.se, hämtad 110508.
- 13 Quentin Meillassoux, *Après la finitude. Essai sur la nécessité de la contingence*, Paris 2006.
- 14 I den svenska utgåvan av *Manifest för filosofin* beskriver Dariush Moaven Doust i introduktionen Badiou's definition av sanning: "Sanningen är inte samma sak som det redan etablerade vetandet, utan det handlar snarare om det ovetbara som är excessivt i förhållande till varje given situation. [...] Utsagor kan enligt Badiou vara riktiga (*véridiques*) men inte sanna. Sanningen är inte en utsaga utan det oändligt icke nummerbara – icke nummerbart i bemärkelsen det som inte kan urskiljas och inräknas." Se Alain Badiou, *Manifest för filosofin & Vad är kärleken?*, urval och introduktion av Dariush Moaven Doust, Göteborg 2005, s. 35.
- 15 Denna "metafysik för att undvika metafysik" utgör den väsentliga skillnaden mellan Alain Badiou och exempelvis Jacques Derrida, Jacques Rancière eller Gilles Deleuze. Detta till trots försöker Hayden White i en artikel om den historiska händelsen läsa samman Badiou inte enbart med dessa tre, utan även med Ankersmit. White definierar den historiska händelsen på ett högst motsägelsefullt sätt i förhållande till Badiou's definition av händelsen (*l'évenement*). Se Hayden White, "The Historical Event", *differences*, vol. 19, nr 2, 2008.
- 16 Alain Badiou, *Infinite Thought – Truth and the Return to Philosophy*, London 2003; Badiou 2005. Se även Quentin Meillassoux, "History and Event in the writings of Alain Badiou", i *Seminar Marx au XXe siècle: l'esprit et la lettre*, Paris 2008.
- 17 Meillassoux 2008, s. 3.
- 18 Meillassoux 2008, s. 3.
- 19 Dariush Moaven Doust, "Introduktion", *Manifest för filosofin & Vad är kärleken?*, Göteborg 2005, s. 29.
- 20 Översättningen av *fidélité* till *trofast* ligger faktiskt språkligt närmare Badiou's intention än

32 DEN ODÖDLIGA HISTORIEN

- vad franskan (eller engelskan) kan åstadkomma eftersom det är den germanska stammen *treu*. Badiou är ute efter för att kunna visa hur trofasthet är en sanningsprocedur och därför en central del i en etik om sanning. Ur *treu* kommer självfallet även engelskans *true* (sann) och *truth* (sanning). Svenskans *trofast* är således ovanligt passande i sammanhanget. Simon Critchley, *Infinitely Demanding – Ethics of Commitment, Politics of Resistance*, London 2007.
- 21 Badiou menar självfallet inte att man kan skapa en händelse ur ingenting. Eftersom han definierar Varat som egentligen bestående av mängder (*multiples*), men även som inkapabelt att erkänna en sådan irrationalitet som detta tillstånd innebär, existerar ändå i varje värld samma mängder: "Samma multiplicitet kan existera maximalt i en värld och enbart väldigt vagt i en annan där den kommer att vara såsom utplånad", skriver Meillassoux 2008, s. 10. Detta ger upphov till olika förutsättningar, men inte till olika sanningar.
- 22 För definitionen av lyckliga resp. olyckliga performativ, se John Langshaw Austin, *How to Do Things with Words*, Oxford 1975. Sara Ahmed introducerar även så kallade icke-performativa talakter i sin artikel "The Nonperformativity of Antiracism" och tillför ytterligare en aktuell dimension där ett icke-performativ "inte 'misslyckas med att göra någonting' på grund av förutsättningar som ligger utanför tal-akten: snarare, 'fungerar' den *just för att* den inte lyckas frambringa det som den benämner." Se Sara Ahmed, *Meridians: Feminism, Race, Transnationalism*, vol. 7, nr 1, 2006, s. 105. Ahmeds återkommande exempel på ett icke-performativ är institutionella uttalanden om vikten av jämlikhet som i sig själva ger upphov till ojämlikhet.
- 23 Meillassoux 2008, s. 11.
- 24 Meillassoux 2008, s. 11.
- 25 http://en.wikipedia.org/wiki/Mathematical_singularity, hämtad 110504.
- 26 Meillassoux 2008, s. 3.
- 27 Intressant är att Elishama redan uttalat känner medkänsla för "djur och kvinnor", men tydligen är detta inte tillräckligt för novellens sensmoral. Han måste känna medkänsla för *alla* människor, trots att de har utsatt honom för trauman som han uttalat inte vill sätta ord på.
- 28 Cavarero, s. 132.
- 29 Cavarero, s. 133.
- 30 Lacans "den Andre" ligger nära till hands att definiera som en sådan representations excess, framför allt eftersom Lacan menar att den Andre egentligen inte finns, men att vårt begär ändå utgår från den Andre.
- 31 Mr Clay dör under natten, lyckligt omedveten om att planen inte gått i stöpet, och därmed även utom räckhåll för historiens sensmoral. Enligt Blixen är Mr Clay tydligen inte ens värd att lära en läxa, men han ges ändå en relativt ömsint dödsscen där Elishama uppenbart inte vill erkänna för sig själv att hans herre har avlidit.
- 32 Om man menar att liv kräver historia måste man nämligen även mena att historia kräver liv.
- 33 Cavarero, s. 129 citerar Hanna Arendt som stöd för Blixens sensmoral: "Ingen har ett liv värt att ta i beaktande om vilket man inte kan berätta en historia"; "[Historien] avslöjar meningen med vad som annars skulle förbli en outhärdlig sekvens av händelser".
- 34 Lee Edelman, *No Future. Queer Theory and the Death Drive*, Durham 2004.
- 35 Både Blixen och Dickens följer således den protestantiska etiken i weberiansk tappning och är snarare delaktiga i kapitalismens framväxt än effektiva kritiker.
- 36 En underhistoria i *Den odödliga historien* visar Mr Clays kallsinnighet gentemot en före detta kollega som på grund av en okänd konflikt med Mr Clay startat ett eget exportbolag. Mr Clay försätter det nya företaget i konkurs trots att han skulle ha kunnat hjälpa till, varpå den före detta kollegan tar sitt liv. Att Mr Clay vägrar hjälpa hans änka och barn presenterar Blixen som det yttersta beviset på Mr Clays girighet. Dottern till den olycklige kollegan visar sig yttermera vara den kvinna som Mr Clay anställer i vuxen ålder i rollen som "fru" i iscensättningen av sjömannskronan.
- 37 Denna genetiska garanti, det vill säga att "jag" lever vidare i min avkommas gener, är domine-

rande i västvärlden idag, där adoption ses som den sista nödlösningen efter att alla biologiska alternativ är eliminerade, likaså fosterföräldraskap, där åldern på barnet verkar ge upphov till ytterligare distans till det som definieras som riktigt föräldraskap. I fokus står arvet – helst genetiskt men även kulturellt – där likhet mellan generationer garanterar inte bara föräldrarnas influens (och därmed kontroll) över framtiden utan även en sorts evig åminnelse och vördnad.

- 38 Edelman, s. 11.
- 39 Badiou 2000.
- 40 Edelman, s. 13.
- 41 Edelman, s. 14.
- 42 Žižek, s. 88.
- 43 Lacans tre dimensioner av ordningar (det symboliska, det reala, det imaginära) är grundläggande för hela teoribildningen och kan förenklat ses som en radikal revidering av Sigmund Freuds Jag, Det och Överjag. *Det symboliska* utgör det föreliggande lag- och språkssystem som vi ”föds in i” i den meningen att subjektet för att kunna ses som subjekt överhuvudtaget måste inkorporera denna ordning (och därmed begränsa sig själv och sin omvärld – det som vanligtvis kallas för kastring). *Det reala* utgör det odefinierbara som den symboliska ordningen med sin binära struktur på samma gång är upphov till och aldrig kan omfatta. Därmed måste allt som påminner om det realas existens förkastas av det omedvetna (eftersom det är strukturerat som ett språk). Det reala ger således upphov till både begär och fruktan. *Det imaginära* är vanligtvis förknippat med det så kallade spegelstadiet där barnet börjar skapa en bild av sig själv baserad på helhet och omnipotens. *Det imaginära* ger oss så att säga en imaginär bild av subjektet som enhetligt och autonomt i förhållande till omvärlden.
- 44 Edelman, s. 22.
- 45 Narcissism är ett centralt begrepp inom psykoanalysen och det spelar även en central roll i Edelmans resonemang. Det är dock inte avgörande för min diskussion här och därför låter jag begreppet stå odefinierat med det enda tillägget att narcissism i det här sammanhanget betyder mer än vad vi vanligtvis tillskriver begreppet. Se exempelvis Edelman, s. 50ff.
- 46 Edelman, s. 47f.
- 47 Dickens låter först äta Scrooge i sin ungdom valde en affärskompanjon (Jacob Marley) framför att gifta sig och att Scrooge efter Marleys död vägrade måla över hans namn på skylten ovanför kontoret. Man skulle med andra ord kunna läsa in en tragisk kärlekshistoria som aldrig fått erkännande från en heterosexistisk omvärld som en förklaring till Scrooges hatiska inställning till släkt och bekanta. Edelman vill dock inte nödvändigtvis tillskriva Scrooge en homosexuell identitet, utan anser att det räcker med att se hur homosexuella alluderar smyger in i texten som förstärkare av det asociala, barnlösa, narcissistiska icke-liv som Dickens vill tillskriva Scrooge; det är utan tvivel en del rätt talande ordval (lapsus) Dickens har gjort som antyder alltifrån en lång kärleksrelation till analsex (se Edelman, s. 43 för exempel). I Blixens *En odölig historia* ges en likartad obskyr bild av en manlig före detta kollega till Mr Clay som är tänkt som exempel på Mr Clays onaturliga grymhet, men likaväl skulle kunna läsas som ett tragiskt triangeldrama. Mr Clays nära relation med den unge Elishama beskrivs likaså av Blixen som en besynnerlighet, förklarad endast med att Elishama på grund av den allestädes närvarande antisemitismen känner gemenskap med den allmänt hatade och bespottade gamle mannen.
- 48 Både engelskans *subjectivity* och franskans *assujettissement* låter påvisa den egentliga ambivalensen i denna process: *subject/sujet* är både ett substantiv och ett verb där det förstnämnda ger agentskap och det sistnämnda underkastelse.
- 49 Ankersmit 2003, s. 297 beskriver således följande bristfälliga och närmast symptomatiska citat av Danto som ”kraftfullt och mycket skarpsinnigt”: ”Vår erkända oförmåga att observera det förflytna är inte en defekt i historieämnet, utan en bristfällighet som det är historieämnets exakta mål att komma över. På jämförbart sätt är det inte en bristfällighet inom

medicinsk vetenskap att människor blir sjuka, utan snarare är det bristfälligheten i att den mänskliga existensen består av sjukdomar som är exakt varför vi har medicinsk vetenskap: Vi skulle inte behöva den om vi alltid vore friska. Att städer ligger på ett visst avstånd från varandra bör inte ses som en defekt i vårt transportsystem: Det är exakt den bristfällighet, om man så säger, som transportsystemet är designat för att överkomma.”

50 Ankersmit 2003, s. 298.

51 Ankersmit 2003, s. 298. Varken Ankersmit eller Danto verkar dock inse att denna krönikör inte ens kommer att kunna säga/skriva att ”ett krig startade 1618” eftersom inget krig har en exakt början och inte heller en exakt definition. Vad den hypotetiske krönikören kan se kommer inte kunna redovisas på något annat sätt än kaotiskt, segmenterat och utan hierarkier och åtskillnader. Krönikörens redovisning skulle således vara obegripligare än den mest kaotiska nyhetsrapportering i realtid. Det som historikern finner i ett arkiv är däremot redan sorterade och hierarkiserade, sanna uttalanden (exempelvis just nyhetsrapporteringar) och har därför lite att göra med krönikörens hypotetiska bokföring. Detta ogiltigförklarar förvisso inte Ankersmits betoning av *historikerns* representation av dessa sanna uttalanden; det påvisar enbart hur Ankersmit, genom att hålla fast vid omnipotens som en hypotetisk förutsättning, inte kan tillåta sig att tillskriva det förflutna i sig själv kaotisk meningslöshet.

52 För en illustrativ redogörelse för begreppet *Nachträglichkeit*, se exempelvis Susan Radstone, *The Sexual Politics of Time – Confession, Nostalgia, Memory*, London 2007. Hayden White, 2008 har även han försökt introducera begreppet i samband med en läsning av Badiou, men definierar där *Nachträglichkeit* på ett sätt som medför att dess grundläggande betydelse försvinner (traumat förstås inte efter en upprepad händelse utan det blir ett trauma efter språkets införande).

53 Badiou säger sig förespråka en ”dialektisk materialism” (som varken ska sammanblandas med Hegel eller materialistisk dialektik), där dialektik innebär dualismens produktion av överskott, det vill säga det som Badiou kallar eviga sanningar: ”Det finns enbart kroppar och språk, men även *sanningar*.” Detta erkännande av poststrukturalismens influens (snarare än det envisa förkastande som vi vant oss vid från både historiematerialisters och humanisters sida) är väsentlig.

54 Badiou 2007, s. 2. Badiou går direkt till mörkrets hjärta: Istället för att ägna sig åt att kartlägga vad nazisterna gjorde vill han veta vad de tänkte. För att inte förvandla nazisterna (och deras gärningar) till metafysisk ondska är det högst väsentligt att erkänna att vad de gjorde inte alls var otänkbara. Badiou 2007, s. 4: ”Att insistera på att nazism inte är ett sorts tänkande, eller mer generellt, att barbarism inte tänker, är att uppmuntra det försåtliga frikännandets process. Detta är en av dagens intellektuella hegemonis täckmantlar, implicerad i devisen ’det finns inget alternativ’, eller det som fransmännen kallar för *la pensée unique*. [...] Politik tänker, barbarism tänker inte. Ergo: ingen politik kan vara barbarisk. Det enda syftet med denna syllogism är att dölja det annars uppenbart barbariska i den kapitalistiska parlamentarismen som presiderar över vårt nuvarande öde.”

55 Badiou 2007, s. 5.

56 Friedrich Nietzsche, *Zur Genealogie der Moral*, Leipzig 1887. Projekt i Badiou's mening är en ideologi som erkänner att det är en ideologi och därmed inkluderar även en stor del av ”det totalitära seklets” ideologier. Man skulle däremot kunna säga att det ”liberala seklet” har givit upphov till det projektlösa tillståndet där vi står med enorma möjligheter inom exempelvis vetenskap men inte vet vad vi kan och bör använda dem till. Badiou 2007, s. 9: ”Och eftersom det inte finns något projekt, eller så länge som det inte finns något projekt, vet alla att det endast finns ett svar [på vad vetenskapen ska göra]: profiten kommer berättas för oss vad vi ska göra.” Badiou är i sin efterlysning av ett nytt projekt en tydlig modernist, vilket han självklart inte döljer. Det är dock inte ett blodigt projekt han är ute efter; för det är han alltför lite hegelian och alltför mycket lacanian.

57 Badiou 2007, s. 6.